

VYPLÁCANIE PODIELOV NA ZISKU⁷

Payment of Profit Shares

Renáta Pakšiová, Marianna Kršeková

Investovanie predstavuje viazanie peňažných prostriedkov v aktívach, vyjadrené v peňažných jednotkách s cieľom získať budúce príjmy, ktoré budú kompenzovať investorovi čas, na ktorý sú viazané jeho peňažné prostriedky, mieru inflácie a neistotu spojenú s investovaním. Príjmy plynúce z investovaného kapitálu majú podobu výplat podielov na zisku podniku (dividend), resp. príjmov z predaja podielov v spoločnosti. Na vyhodnotenie efektívnosti podnikania vo všeobecnosti slúžia informácie čerpané z účtovníctva, predovšetkým z účtovnej závierky. Posúdenie efektívnosti investovaného kapitálu vychádza predovšetkým z ukazovateľov rentability (výnosnosti, ziskovosti), ktoré sa snažia o meranie schopnosti podniku vytvárať nové zdroje a dosahovať zisk použitím investovaného kapitálu. Výkonový potenciál podniku možno identifikovať v produkčnej schopnosti štruktúry a množstva jednotlivých majetkových foriem, v ktorých je kapitál viazaný.

Otázka vyčíslenia vykázaného zisku a následne jeho rozdelenia je v súčasnosti veľmi aktuálna. Problém nastáva v podnikoch, ktoré vykazujú zisky, ale ich peňažné toky neumožňujú bezproblémové vyplácanie podielov na zisku. Toho dôsledkom je, že sa podnik musí zadĺžiť, aby bol schopný vyplatiť podiely na zisku, čo už v samej podstate naznačuje, že sa takýto vlastný kapitál stáva drahým a nerentabilným.

V skúmaní vzťahu medzi kapitálom a ziskom podniku a jeho dôsledkov, z pohľadu ekonomickej a účtovnej teórie, existuje veľa korešpondujúcich záverov. Za jeden spoločný možno považovať záver, že na spotrebu môže byť použitý iba ten zisk, ktorý je vyčíslený tak, aby zachoval hodnotu kapitálu nezmenenú. Keďže základným cieľom ekonomických aktivít je uspokojovanie potrieb, je možné definovať zisk aj ako nadbytok použiteľný na spotrebu. Zisk predstavuje kladný rozdiel v hodnote kapitálu na začiatku a na konci časového úseku (účtovného obdobia). Teda hlavným cieľom pri periodickom určovaní zisku je zachovanie kapitálu. Z toho vyplýva, že za zisk sa považuje zvyšok, ktorý sa môže rozdeliť po tom, ako boli urobené opatrenia na udržanie hodnoty kapitálu. Keďže investovaný kapitál v podniku predstavuje produkčnú formu majetku, ktorá sa považuje za majetkovú podstatu, práve vývoj majetkovej podstaty predikuje do budúcnosti schopnosť dosahovania zisku.

⁷ Príspevok bol spracovaný ako jeden z výstupov riešenia projektu grantovej agentúry Vedecká grantová agentúra MŠ SR a Slovenskej akadémie vied (VEGA) č. 1/0069/13 (2013-2015) „Konceptia verného a pravdivého zobrazenia skutočností v kontexte platnej legislatívy účtovníctva z pohľadu auditorskej profesie.“

Z uvedeného vyplýva, že vývoj kapitálu je analogický s vývojom majetkovej podstaty podniku a od nej sa odvíja dosahovaný úžitok, ktorý predstavuje zisk. Zachovanie a obnova majetkovej podstaty je základom časového a vecného rozlišovania a priradovania nákladov k výnosom podniku pri zisťovaní výsledku hospodárenia podniku. Ide o jednu formu posúdenia výsledkovej (výnosovej) situácie účtovnej jednotky, ktorá je previazaná s posúdením majetkovej situácie účtovnej jednotky cez zmenu majetkovej podstaty. Majetková podstata sa zachováva v procese obnovy jednotlivých reprodukovateľných súčastí aktív (ekonomických zdrojov), spotrebovaných či vynaložených na činnosť podniku v hodnotovom vyjadrení z výnosov dosiahnutých v danom období.

Zisťovanie výsledku hospodárenia pri rôznom chápaní majetkovej podstaty vychádza z koncepcie jej zachovania:

Zachovanie kapitálu – finančné (peňažné) chápanie majetkovej podstaty

Zachovanie kapitálu vo finančnom vyjadrení je zabezpečené, ak vlastné imanie (čisté aktíva) v peňažnom vyjadrení na konci účtovného obdobia je rovnaké, ako bolo na začiatku obdobia, teda ak bude platiť: vlastné imanie na začiatku účtovného obdobia (vlastné imanie na konci predchádzajúceho účtovného obdobia) = vlastné imanie na konci účtovného obdobia, až jeho prebytok predstavuje zisk. $+Z/-S = VI_k - VI_z$

Nominálny zisk vychádza z nominálneho zachovania kapitálu – zisťuje sa v menovitej hodnote investovanej sumy peňazí, ktorá nezohľadňuje prípadné zmeny cien majetku a záväzkov.

Prepočítaný nominálny zisk vychádza z prepočítaného nominálneho zachovania kapitálu – vychádza z prepočítanej investovanej sumy peňazí na súčasnú kúpnu silu peňažnej jednotky, ktorá odráža zmeny cien majetku a záväzkov v dôsledku inflácie. Zachovanie kapitálu vo finančnom ponímaní nevyžaduje použitie konkrétnej oceňovacej základne. Výber oceňovacej základne závisí od typu kapitálu, ktorý sa podnik snaží zachovať. Prevažne sa na oceňovanie majetku a záväzkov používajú historické náklady, vtedy sa kapitál – vlastné imanie vykazuje v jeho menovitej výške.

V systéme účtovníctva postavenom na oceňovaní v historických nákladoch je výsledok hospodárenia vyčíslený ako rozdiel výnosov ocenených v cenách platných v čase predaja (bežných cenách) a nákladov ocenených v cenách platných v čase obstarania spotrebovaných zložiek majetku. Ak sa počas daného obdobia mení kúpna sila peňazí, či sa menia ceny jednotlivých zložiek spotrebovaného majetku, môže to viesť k tomu, že sa ako zisk vykáže aj suma, ktorá má byť zadržaná (nerozdelená) na zachovanie kapitálu. Táto suma nepredstavuje reálny rozdeliteľný zisk. Ak sa táto suma rozdelí formou podielov na zisku, príp. dividend,

teda sa nezohľadnia zmeny cien majetku či kúpnej sily peňažnej jednotky v čase, môže následne dôjsť k znižovaniu vlastného imania, ktoré sa označuje ako erózia kapitálu.

Zachovanie majetkovej podstaty – fyzické (hmotné) chápanie

Zachovanie kapitálu vo fyzickom vyjadrení znamená schopnosť podniku obnoviť na konci účtovného obdobia svoju produkčnú kapacitu na tej istej úrovni, aká bola na začiatku obdobia vyjadrená v jednotkách množstva, jednotkách výkonu, či jednotkách výnosu. To znamená, že objem ekonomických zdrojov predstavujúcich produkčnú kapacitu na konci účtovného obdobia je rovnaký, ako bol na začiatku obdobia po vylúčení transakcií s vlastníkami. Zisk predstavuje až prebytok reprodukovateľných ekonomických zdrojov.

Zachovanie majetkovej podstaty podniku v tomto chápaní vyžaduje oceňovať majetok a záväzky v *bežných cenách* a zisk možno zisťovať:

- pri zachovaní substancie

Ako prebytok na reprodukovateľnom majetku zo začiatku účtovného obdobia. Majetok podniku sa vyjadruje v jednotkách množstva, ako aj v hodnotovom vyjadrení v peňažných jednotkách v *reprodukčnej obstarávacej cene*, pričom sa predpokladá, že iba rovnaké množstvo konkrétnych druhov podstatného majetku je schopné zabezpečiť minimálne rovnakú podnikateľskú aktivitu do budúcnosti. Rozdeliteľný (reálny) zisk predstavuje až suma, ktorá zostane po odpočítaní rozdielu z precenenia majetku ZROC (zo zmeny reprodukčných obstarávacích cien) od rozdielu vlastných imaní na konci a na začiatku účtovného obdobia. + **Reálny zisk / - reálna strata = $V_{ik} - V_{iz} \pm ZROC$**

Reálny výsledok hospodárenia je možné vypočítať aj ako súčet čiastkových výsledkov hospodárenia z jednotlivých hospodárskych operácií za účtovné obdobie, kde budú nákladové položky spotrebovaného majetku ocenené reprodukčnými obstarávacími cenami. Respektíve ako rozdiel výnosov a nákladov na spotrebovaný majetok v bežných cenách.

- zachovaní výkonového potenciálu majetkovej podstaty

Hlavným cieľom zachovania majetkovej podstaty v tomto chápaní je udržanie produkčnej kapacity firmy, pričom produkcia je braná ako hlavný ukazovateľ ziskovosti. Majetková podstata predstavuje produkčnú schopnosť podniku a je vyjadrovaná a meraná pomocou vhodných meracích jednotiek (napr. počtom vyrobených jednotiek, resp. v peňažnom vyjadrení výkonov). Existuje viac spôsobov merania produkčnej schopnosti:

- schopnosť podniku vyrobiť na konci obdobia rovnaké druhy a rovnaké množstvá výrobkov ako na začiatku obdobia – vyjadruje sa v jednotkách množstva,

- schopnosť podniku dosiahnuť na konci obdobia rovnakú výkonnosť majetku – vyjadruje sa v peňažných jednotkách výkonu alebo v súčasnej hodnote budúcich peňažných tokov,
- schopnosť podniku dosiahnuť na konci účtovného obdobia rovnakú odkupnú hodnotu majetku ako na začiatku obdobia, vyjadruje sa v sume likvidačného ocenenia majetku v čistých realizačných cenách,
- zachovanie čistých aktív podniku v rovnakej hodnote, ako bolo na začiatku obdobia, pričom je akceptovaná možná zmena sortimentu výroby v súlade s potrebou dosiahnuť požadovanú výnosnosť, čomu zodpovedá aj zmena majetkovej skladby majetkovej podstaty – vyjadruje sa v peňažných jednotkách výnosov,
- zachovanie čistých aktív podniku v hodnote, ktorá zabezpečí rast podniku na úrovni
 - a) priemerného rastového tempa národného hospodárstva,
 - b) priemerného rastového tempa podnikov príslušného odvetvia národného hospodárstva.V tomto prípade je možné akceptovať zmenu majetkovej štruktúry na dosiahnutie požadovanej výnosnosti – *vyjadruje sa v peňažných jednotkách výnosov.*

Zvýšenie ocenenia majetku v čase nepredstavuje zvýšenie majetkovej podstaty, a teda ani reálny zisk, ak sa zároveň nezvýši aj majetková podstata v merných jednotkách produkčnej schopnosti podniku – jednotkách množstva, výkonu, výnosu. Táto časť zvýšenia čistých aktív (zodpovedajúca zmene ich ocenenia) predstavuje časť vlastného imania, ktorú je potrebné zadržať v podniku, aby nedošlo k ohrozeniu majetkovej podstaty. Možno ju vykazovať ako súčasť vlastného imania (napr. fond na zachovanie majetkovej podstaty).

V prípade, že sa má zabezpečiť aj rast majetkovej podstaty, je potrebné v podniku zadržať časť vykázaného zisku aj nad rámec fondu zabezpečujúceho zachovanie majetkovej podstaty.

Pre zodpovedné zachovanie majetkovej podstaty v podniku je dôležité, aby ani pri jednom spôsobe jej chápania nedošlo k jej ohrozeniu. Preto pri vyhodnocovaní jej vývoja by sa malo postupovať v súlade s vysokou mierou opatrnosti, a to najmä z pohľadu vyčíslenia rozdeliteľného zisku. Podľa nášho názoru môže byť bezpečne rozdeliteľným ziskom až zisk, ktorý predstavuje minimum z vyčíslených reálnych ziskov podľa viacerých (podľa možnosti všetkých) spôsobov chápania zachovania majetkovej podstaty. Všeobecne však platí, že ak sa má začiatočná majetková podstata zachovať, je nevyhnutné z dosiahnutých výnosov uhradiť hodnotu všetkých ekonomických zdrojov vynaložených a spotrebovaných na ich dosiahnutie tak, aby sa zabezpečila ich obnova. Až potom je možné za zisk považovať prípadný prebytok výnosov, príp. reprodukovaných ekonomických zdrojov.

Z uvedených dôvodov sa prikláňame k riešeniu rozdielov z precenenia majetku na vyššie ako účtovné ocenenie kapitálovou metódou, kedy sa hlavne kladné rozdiely zo zvyšujúcej sa ceny vykážu ako zložka vlastného imania (napr. ako fond rozdielov z precenenia), ktorá neovplyvňuje výsledok hospodárenia bežného účtovného obdobia až do doby realizácie (predaja) tohto majetku. Z hľadiska zachovania majetkovej podstaty je to pre podnik vhodnejšie najmä pri zvyšovaní ocenenia majetku, kedy síce majetok je vykazovaný vo vyššej sume, ale nedochádza k vykazovaniu nerealizovaného (fiktívneho) zisku a teda nie je ani rozdelený spoločníkom. Tým nie je ani ohrozené zachovanie majetkovej podstaty a produkčnej schopnosti podniku. V prípade, že úprava finančného účtovníctva nariaďuje vykazovanie týchto rozdielov výsledkovou metódou (kedy rozdiely z precenenia ovplyvňujú účtovný výsledok hospodárenia), je možné pri rozdeľovaní zisku na to pamätať a výšku účtovného zisku, zodpovedajúcu nerealizovanému (fiktívnemu) zisku v podniku podržať preúčtovaním do vlastného imania na príslušný fond zo zisku (napr. fond rozdielov z precenenia). Keďže nejde v týchto prípadoch o taxatívnu záležitosť, vyžaduje si to dostatočnú kvalifikačnú úroveň a schopnosť chápania širších súvislostí spoločníkov a akcionárov podniku, ktorý na valnom zhromaždení rozhodujú o rozdelení zisku. Veľkú úlohu tu však zohrávajú aj manažéri, ktorí majú byť schopní túto situáciu adekvátne vysvetliť a argumentačne prevážiť prvotnú motiváciu spoločníkov rozdeliť čo najskôr maximálnu možnú výšku zisku prostredníctvom podielov na zisku v súlade s porekadlom „*Lepší vrabec v hrsti ako holub na streche*“. Na to, aby informačný potenciál účtovníctva a finančnej analýzy manažment dokázal v maximálnej miere využiť v prospech riadeného podniku, je nevyhnutné, aby chápal jednotlivé súvislosti a bol kvalifikovaným a schopným zhodnotiť zistený stav majetkovej podstaty a správnymi rozhodnutiami v jej alokácii prispel k jej rastúcemu vývoju v čase.

Abstrakt

Veľmi dôležitým, vo vzťahu k ďalšej existencii a rozvoju podniku, je spôsob vyčíslenia rozdeliteľného zisku bez ohrozenia majetkovej podstaty podniku. Rozdeľovanie vykázaného zisku podniku, ktoré schvaľujú investori, je vzhľadom k štruktúre investorov často motivované požiadavkou vyplatenia maximálnej výšky podielov na zisku v každom roku. Tento prístup však spôsobuje problémy s ďalšou činnosťou podniku, ak ide o rozdeľovanie ešte nerealizovaných ziskov (vykázaných) ako aj s likviditou podniku pri ich vyplácaní.

Kľúčová slova: zisk, manažment, investor, zachovanie majetkovej podstaty podniku

Summary

Very important is the way of ensure distributable quantification profit with assets maintenance of company that is one of the most important issues regarding further existence and development of a company. With respect to the structure of investors, the distribution of the recognised gain, being approved by investors, is often motivated by a maximum amount of gain sharing payout each year. However, this attitude makes other activities of a company more difficult, if we speak of a distribution of an unrealized - paper profit (recognised), or of a company solidity in the time of a payout.

Key words: profit, management, investor, property maintenance of company

JEL klasifikácia: M40

Použitá literatúra

- [1] KUBAŠČÍKOVÁ, Z.: Sustainable development reporting. In Management information systems : the International scientific journal. - Subotica ; Bratislava : University of Novi Sad, The Faculty of Economics : University of Economics Bratislava, Faculty of Economic Informatics, 2008. - ISSN 1452-774X. - No. 2 (2008), s. 19-23.
- [2] KUBAŠČÍKOVÁ, Z.: Vplyv úpravy účtovníctva na predikčné modely. In Účtovníctvo a audítorstvo v procese svetovej harmonizácie : zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie : Gaderská dolina, 8.-10. septembra 2009. Bratislava : [Ekonomická univerzita v Bratislave], 2009. - ISBN 978-80-225-2740-8. - S. 106-108.
- [3] KUBAŠČÍKOVÁ, Z.: Význam informácii z účtovnej závierky pre finančné riadenie. In AIESA - budovanie spoločnosti založenej na vedomostiach [elektronický zdroj] : 11. medzinárodná vedecká konferencia : 17.-18. máj 2007 : [zborník príspevkov]. Bratislava, 2007 : Fakulta hospodárskej informatiky EU.
- [4] PAKŠIOVÁ, R. – JANHUBA, M.: Teória účtovníctva v kontexte svetového vývoja. Bratislava : Iura edition, 2012. ISBN 978-80-8078-445-4.
- [5] PARAJKA, B.: Vykazovanie podľa IFRS a hospodárska kríza = IFRS reporting in economic crisis. In Globalizácia a harmonizácia účtovníctva v podmienkach hospodárskej krízy II. [elektronický zdroj] : zborník vedeckých statí z riešenia interného grantového projektu mladých učiteľov, vedeckých pracovníkov a doktorandov v dennej forme štúdia. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. ISBN 978-80-225-3324-9. - S. 32-43.
- [6] ŠLOSÁROVÁ, A.: Analýza účtovnej závierky. 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2014. 478 s. ISBN 978-80-225-3800-8.
- [7] TUMPACH, M. (2008). Manažérske a nákladové účtovníctvo. Bratislava : Iura Edition, 2008. 253 s. Ekonómia. ISBN 978-80-8078-168-2.

Kontakt

Renáta Pakšiová, doc. Ing., Mgr., PhD., Katedra účtovníctva a audítorstva, FHI EU v Bratislave, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, tel.: +421 2 67 295 777, renata.paksiova@euba.sk

Marianna Kršeková, Ing., PhD. Katedra účtovníctva a audítorstva, FHI EU v Bratislave, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, tel.: +421 2 67 295 777, marianna.krsekova@euba.sk